

e Axt, -, Äxte = sekera s násadním otvorem
e Hammeraxt, -, Hammeräxte = sekeromlat
s Beil, es, e = sekera bez otvoru s tulejí, laloky

SEKEROMLATY

FUNKCE:

- kamenné a parohové sekeromlaty mohou být jak zbraněmi tak pracovními nástroji, jsou rozlišovány na základě tvaru ostří
- nejstarší pravidelně dochované zbraně, objevily se již v mezolitu, dominovaly v eneolitu
- kombinují sekací a údernou funkci, je třeba je oddělit od seker a sekeromlatů s dřevozpracující funkcí s nožovitě vybroušeným ostřím
- kamenné bojové sekeromlaty se vyznačují výrazně tupým, zaobleným břitem, který je zjevně nezpůsobilý pro opracování dřeva
- otvor ve středu dálky většiny sekeromlatů měl umožnit střídavé použití obuchu a břitu
- výzdoba na zbraní → sekeromlat plní i funkci demonstrace moci a postavení majitele, symbolické miniatury a náhražky

Základní třídění kovových sekeromlatů:

1. prosté měděné (eneolitické)
2. jednoramenné (einarmlige Hammeräxte)
 - eneolitické s jedním ostřím a tulejí (Schafthlochäxte)
 - unikátní starobronzové (Nackenknaufäxte)
 - se žlábkovanou tulejí (křtěnovské)
 - s kotoučovým týlem (Nackenscheibenäxte)
 - zvláštní: Lužice u Hodonína
3. dvojramenné (Doppelarmknäufe)
4. skýtské železné čakany

ENEOLIT:

MĚDĚNÁ INDUSTRIE

sekeromlaty s tupým rovným týlem (Hammeräxte) (PDM 125:20)

- hrubý tvar, otvor se vývojem posouvá k týlu
- nejprve chybí tulejka → vývojem tulejka jednostranná (tyto tvary mívají výzdobu důlků)
- v týlu plocha na tlučení
- funkce:
 - specializovaný hornický nástroj (dolování mědi zlata, soli) → uvažována souvislost s ložisky rudy zejména v Sedmíhradsku
 - zbraň
 - forma suroviny (uvažoval Nestor → jeden sekeromlat stačí na výrobu všech předmětů jordanovské kultury)
- **datování:** časný-starší eneolit
- hrobové nálezy z bodrogkeresztúrských pohřebišť
- **rozšíření:** především Bálkanský poloostrov a Katpatská kotlina a ojedinele přes Slovensko do Rakouska, na Moravu do Čech, Polska a V Německa
- depot o dvou kusech ze Strážnice

sekeromlaty (sekery) s křížovým ostřím (Hackenäxte) (PDM 125:23)

- štíhlý, elegantní nástroj se dvěma ostřími proti sobě, výjimečně paralelně
- otvor ve středu nástroje
- **datování:** maximální četnost výskytu ve starším eneolitu
- **rozšíření:** především Jugoslávie, Dalmatie, Albanie, Bulharsko, Maďarsko a Slovensko, ojediněle v okruhu Rakousko, Morava, Čechy, stř. Německo, Slezsko, Z Ukrajina

hornické sekeromlaty

- „hornické motyky“ napodobují tvar sekeromlatů s křížovým ostřím, ale jsou nesouměrné, velké, těžké, váha až několik kg
- pro slovenské sekeromlaty je typický výskyt vyražených značek (koleček) při tuleji, v Karpatské kotlině je jen 14% těchto nástrojů, ale na Slovensku jsou zcela pravidelně

hranolovitá kladiva (Hämmer)

- ojedinělé, výskyt doložen jak v mladším eneolitu, tak během PP
- původně byly považovány za středověké
- lokality: Boskovice, Jedovnice, Blučina, rakouská analogie z Mitterkirchenu
- ŘÍHOVSKÝ, J. 1992, Taf. 80

JEDNORAMENNÉ SEKEROMLATY

(einarmige Äxte, einarmige Hammeräxte, Knaufammeräxte)

sekery/sekeromlaty s jedním ostřím a tulejí (PDM 125:7, 16)

(Schaftlochäxte, r Schaft = násada)

- tulej je umístěna v týlu předmětu, paralelně umístěné ostří
- **datování:** mladší a pozdní eneolit/časný bronz BA1
- **rozšíření:** 4 oblasti rozšíření: nám nejbližší karparsko-balkánská oblast včetně Slovenska, ojediněle do Rakouska, na Moravu, do Čech, Německa, Polska, dále severopontická oblast, volžsko-uralská oblast, oblast Kavkazu
- depot z Brna-Líšně: sekeromlat s jedním ostřím a tulejí, plochá trapezoidní sekyrka a dláto

uherské fokoše

- zdobné, výrazně symbolickou funkci podtrhují zlaté exempláře
- charakteristické pro Karpatskou kotlinu
- **datování:** BA2-BC

sekeromlat s kotoučovým týlem z Lužic u Hodonína (PDM 134)

- zdobený sekeromlat
- ojedinělý nález, byl v roce 1886 vyzvednut z rybníčního dna
- podle nejbližších analogií KŠK

STARŠÍ DB

BRONZOVÁ INDUSTRIE

→ STUHLÍK, S. 1988 Bronzové sekeromlaty na Moravě, PA LXXIX/2, 269-328.

JEDNORAMENNÉ SEKEROMLATY

(einarmige Äxte, einarmige Hammeräxte, Knaufammeräxte)

jednoramenné sekeromlaty (Nackenknaufähxte)

- lokality: Kyjov (**PDM 159:31**), Brno-Královo Pole
- **datování:** BA2

sekeromlaty křtěnovského typu = se žlábkovanou tulejí
(Schafttröhrenäxte, Nackenfächeräxte)

- Křtěnov (o. Týn n/Vltavou) – roku 1884 zde byl vyorán depot 6 sekeromlatů a ploché sekerky s lištami „italského“ typu, převázaný CS drátem
- pojmenování křtěnovský typ pochází od J. Böhma
- ❖ BÖHM, J. 1936/37: Základy hallstattské periody v Čechách, Obzor prehistorický 10, 1-246.
- z Čech je znám ještě jeden depot z Libochovic, ostatní nálezy převážně ojedinělé
- na Moravě 5 exemplářů: Bánov, Borotice – hrob s dýkou a sekeromlatem, Křenovice - depot, Olbramovice – kostrový hrob, Skrbeň
- ❖ STUHLÍK, S. 1988
- skupina A: úzká dlátkovitá čepel, nejrozšířenější, zejména v českých depotech, datování BA2
- skupina B: sekerkovitě rozšířená čepel, hodně v Maďarsku, datování BA2-3, u nás věteřovská (**PDM 168:32**)
- skupina C: s kulovitou hlavicí, asi nejstarší → tulej se postupně prodlužuje, geograficky neomezenější, ještě UK
- **rozšíření:** Čechy, Morava, Slovensko, Maďarsko, v Rumunsku, Rakousko, Německu, ojediněle ve Švédsku, Slezsku
- **datování: BA2-BA3**

sekeromlaty s kotoučovým týlem (Nackenscheibenäxte, Nacken = šíje)

- na našem území se setkáváme se 2 typy:
 - B1. masivní s nízkou tulejkou a plochým kotoučovitým týlem
- **datování: BB1-BB2**
- **rozšíření:** zejména Maďarsko, Rumunsko, Jugoslávie, a Slovensko, méně Ukrajina, Rakousko, Morava, Čechy, Bavorsko, Slezsko, Pomořany
- Olomouc – s „karpatskou“ výzdobou (**PDM 177:24**), Dambořice, Šatov
- B2. s dlouhou prohnutou čepelí, vysokou štíhlou tulejkou a týlem s výrazným trnem (bodcem) – k boji z blízka
- **datování: BC-BD**
- **rozšíření:** jeden okruh - Čechy, Morava, Rakousko, střední Německo, Polsko; druhý okruh – Slovensko, J Polsko, Ukrajina, Maďarsko
- depot o 3 exemplářích z Kroměříže (**PDM 179:24**), z mohyly v Tachlovicích

Bronzový sekeromlat z Petrovej Vsi (okr. Skalica)

Technologie výzdoby bronzového sekeromlatu z Petrove Vsi

dvojramenné mlaty

A – dvojramenné mlaty s jednoduchou tulejí

B – dvojramenné mlaty s tulejí ukončenou terčem

C – dvojramenné mlaty s plastickou výzdobou ramen

D – nedokonalé dvojramenné mlaty s tenkými rameny

E – miniaturní napodobeniny dvojramenných mlatů

- **rozšíření:** rozsáhlé území střední Evropy a Karpatské kotliny s maximální koncentrací na Slovensku (55 exemplářů) a v Maďarsku (15 exemplářů) → areál piliňské kultury
- východní Moravu se 4 mlaty můžeme pokládat za západní okraj centrálního území, 3 exempláře i v Čechách
- méně kvalitní sekeromlaty typu D a miniatury typu E se vyskytují jen na území Slovenska
- lokality na Moravě: Hulín, Drslavice, Dobrochov, Okolí Uherského Hradiště

- lokality v Čechách: Kunětice, Řepeč, Libákovice
 - **datování: BC-HA**
 - 3 ze 4 sekeromlatů na Moravě pocházejí z depotů
- typ A – depot z Hulína, horizont Hradisko-Hulín (BC/D) **(PDM 174:8)**
typ B – depot z Drslavic, horizont Drslavice, depot datován BD/HA
typ C – HA, HA2
typ D – depot z Dobrochova, HA
typ E – obecně HA

HALŠTAT

ŽELEZNÉ SEKEROMLATY

SKÝTSKÉ ČAKANY (PDM 241:11)

- jsou železné, ale tvarem se v podstatě podobají sekeromlatům eneolitickým
- šíří se z východu na západ, jejich výskyt v Karpatské kotlině je připisován skýtskému etniku – na thráckém pohřebišti v Chotíně
- na Moravě: Býčí skála u Adamova
- **datování: 6. století přnl.**
- ILJINSKAJA, V. A. 1961

e Keule, -, -n = kyj, obušek, palice × e Kugel, -, -n = koule

BULAVY

(Keulenköpfe)

- ❖ MRÁZEK, I. 1996: Drahé kameny v pravěku Moravy a Slezska, Brno, 59.

ENEOLIT

- v eneolitu se objevuje nový broušený artefakt „bulava“, kulovitá provrtaná hlavice, původně na dřevěné násadě, původně používaná k boji z blízka → odznak bojovníka (nejstarší bulava - bolerázská skupina KNP pod mohylou v Náměšti n/Hané, bohatý pohřeb bojovníka ohrozimská skupina KNP – Slatinky)
- sociální status bulavy je podložen analogiemi z egyptských a mezopotámských reliéfů (zde již od neolitu)
- absence pracovních stop → sociální funkce
- moravské bulavy z eneolitu (34 ks z 26 lokalit), z Čech pocházejí zejména z KŠK (BEROUNSKÁ, M. 1987)
- většinou kulovité, či mírně zploštělé, hladké zřídka žlábkované, žlábkované bulavy se připisují spíše DB než eneolitu

DB a HALŠTAT

- kulovitý, výjimečně hruškovitý tvar (Vícov)
- většinou jen z náhodných nálezů, jen jeden nález z hrobu: Moravičany č. 879 (BD-HA)
- celkem 11-15 ks
- nejstarší SMK (Uh. Brod)
- 4 ks KSPP (Brno-Obřany, Klentnice, Holubice); ostatní KLPP (Polkovice, Štramberk, Bílovice)
- suroviny: bílý mramor, žlutavě šedý vápenec, bělavý vápenitý pískovec
- halštat: Jaroměřice n/Rokytnou, Těšetice, Oslavany-Náporky, Vícov-Ježův hrad

HVĚZDICOVITÉ PALCÁTY

(Keulenszepter)

- duté bronzové bulavy s ostny či hranolovitými výstupky
- palcát – bronzová násada hvězdicovitá hlavice
 válcovitá hlavice
 kulovitá hlavice
- Morava: Šlapanice (**PDM 169:9**), Blažovice - náhodné nálezy (asi mladší DB)
- **rozšíření:** Karpatská kotlina, J Rusko

ZOOMORFNÍ KOVÁNÍ HOLÍ

(„skipetary“, Pferdekopfzepter)

- ❖ HANČAR, F. 1967: Die bronzenen „Pferdekopfzepter“ der Hallstattzeit in archäologischer Ostperspektive, *Archaeologia Austriaca* XL, 113-134.
- žezla jako symboly moci, geneticky vyrůstají ze sekeromlatů
- v bojovníckém hrobě z Předměřic u Hradce Králové: žezlo, meč, koňský postroj (stupeň HC1)
- jde o doklad thrácko-kimmerských vlivů (konec 8.-začátek 7. stol. přnl)
- představují koňskou nebo beraní hlavu, hlavu dravého ptáka nebo koňské kopyto
- **datování:** předskýtské **8. –7. stol.**, skýtské **6.- 5. stol. přnl.**
- **rozšíření:** větší koncentrace v Karpatské kotlině a Sedmíhradsku, dunajsko-kavkazský prostor